

EUROPESE COMMISSIE

Brussel, 20.11.2013
C(2013) 7889 final

OPENBARE VERSIE

Dit document is een intern document van de Commissie dat louter ter informatie is bedoeld.

**Betreft: Staatssteun SA.37109 (2013/N) – België
Voetbalstadions in Vlaanderen**

Excellentie,

1. PROCEDURE EN SAMENVATTING

- (1) Op 22 juli 2013 heeft België, na voorafgaand overleg met de diensten van de Commissie, het plan van de Vlaamse regering aangemeld voor de subsidiëring door middel van een steunregeling voor de renovatie en de bouw van in Vlaanderen of het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest gelegen multifunctionele voetbalstadions (hierna: de "maatregel"). Als antwoord op het verzoek om informatie van 12 september 2013 heeft België op 7 en 9 oktober 2013 verdere informatie ingediend.
- (2) Hierbij deel ik u mee dat de Europese Commissie de aangemelde maatregel heeft beoordeeld en heeft besloten er geen bezwaar tegen te maken omdat de daarin vervatte staatssteun verenigbaar is met artikel 107, lid 3, onder c), VWEU.

2. BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

- (3) **Doel** van de maatregel is de maatschappelijke rol van de voetbalsport hoog op de agenda van professionele voetbalclubs te plaatsen en daarbij verouderde infrastructuur te verbeteren of nieuwe infrastructuur te bouwen. Het is daarom de

Zijne Excellentie de Heer Didier REYNDERS
Minister van Buitenlandse Zaken
Karmelietenstraat 15
B - 1000 Brussel

bedoeling multifunctionele voetbalstadions tot stand te brengen om ervoor te zorgen dat het professionele voetbal in Vlaanderen/Brusselse Hoofdstedelijke Gewest een hogere "social return" teweegbrengt en tegelijkertijd de kwaliteit van de stadions die voor professioneel voetbal worden gebruikt, te verbeteren door ervoor te zorgen dat de stadions voldoen aan de UEFA-criteria voor Europees voetbal.

- (4) **Achtergrond:** in 2008 heeft een onafhankelijk internationaal auditkantoor op verzoek van de Vlaamse regering de behoefte aan en de haalbaarheid van multifunctionele voetbalstadions in Vlaanderen en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest onderzocht. Blijkens dit onderzoek bestaat er een behoefte aan ongeveer 8 tot 10 bijkomende/gerenoveerde stadions in Vlaanderen, rekening houdend met het groeipotentieel, de toenemende mediabelangstelling, een vergelijking met stadions in de omringende landen en het feit dat België gezien zijn huidige infrastructuur niet langer in aanmerking komt voor de organisatie van internationale wedstrijden (finales van UEFA of van de Champions League) en moeilijkheden ondervindt om een passende locatie te vinden voor thuiswedstrijden van de nationale ploeg.
- (5) Bovendien is sinds EURO 2000 in Vlaanderen slechts één stadion (waarvoor overigens steun was toegezegd krachtens een vroegere vernietigde maatregel, zie overweging (8)) gebouwd/structureel gerenoveerd. De Belgische autoriteiten verklaren dat de banken tegenwoordig terughoudend zijn om leningen te verstrekken voor grote infrastructuurprojecten die geen overheidsfinanciering genieten en dat het voor voetbalclubs onmogelijk is een voetbalstadion te bouwen of te renoveren zonder financiële steun van de Vlaamse regering.
- (6) Potentiële **begunstigden van de steun** (aanvragers) zijn eigenaars van stadions die gelegen zijn/gebouwd zullen worden in Vlaanderen of het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en die worden gebruikt door een of meer voetbalclubs spelend in de eerste of tweede liga in het seizoen 2013-2014 en aangesloten bij de Voetbalfederatie Vlaanderen ("VFV").
- (7) De **rechtsgrondslag** van de maatregel is het besluit van de Vlaamse regering van 19 juli 2013 om een projectoproep te lanceren voor de realisatie van multifunctionele voetbalstadions met een maatschappelijke return. Het totale begrote bedrag voor de maatregel is 8 miljoen EUR en wordt uitgetrokken op de begroting van de Vlaamse regering.
- (8) **Duur:** De steun volgens deze maatregel kan worden verleend tussen 1.1.2014 en 31.12.2019. De steun kan worden verleend voor werken uitgevoerd in de periode 2014-2017 (voor renovatie) of 2014-2019 (voor nieuwe projecten). Uitzonderlijk kunnen ook werken die in de periode 2013-2017 respectievelijk 2013-2019 worden uitgevoerd, in aanmerking komen: het gaat hierbij alleen om projecten die reeds geselecteerd waren bij besluit van de Vlaamse regering van 5 maart 2010 en 23 april 2010 in het kader van een steunregeling van 2009¹ die op 28 mei 2013 door de Raad van State nietigverklaard werd wegens niet-aanmelding bij de Commissie. Om in aanmerking te komen moeten de betrokken projecten nog worden geselecteerd, en voldoen aan alle gestelde criteria, op basis van de thans aangemelde maatregel.

¹ Besluit van de Vlaamse regering van 11 december 2009 inzake de verwezenlijking van multifunctionele voetbalstadions in het Vlaamse en het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest in het licht van de kandidatuurstelling voor het WK Voetbal 2018/2022.

- (9) **Selectieprocedure:** De aanvrager moet een verzoek indienen op basis van de eenmalige projectoproep, die zal worden gelanceerd na de goedkeuring van de steunmaatregel door de Commissie. Indien aan de ontvankelijkheidscriteria is voldaan, worden de ingediende aanvragen beoordeeld en gerangschikt door een beoordelingscommissie, samengesteld uit twee vertegenwoordigers van de Vlaamse regering, departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media (respectievelijk voorzitter en secretaris van de beoordelingscommissie), één vertegenwoordiger van het departement Planning, één vertegenwoordiger van het departement Begroting en Financiën, één vertegenwoordiger van de liga's en één vertegenwoordiger van de Football+ Foundation².
- (10) De beoordelingscommissie geeft een advies aan de Vlaamse minister bevoegd voor sport. De individuele besluiten tot toekenning van steun op basis van de maatregel worden uiteindelijk genomen door de Vlaamse regering, op voorstel van de Vlaamse minister bevoegd voor sport. Ingeval het toekenningsbesluit afwijkt van het advies van de selectiecommissie, moet het een grondige en omstandige motivering bevatten en aantonen dat nog steeds aan alle ontvankelijkheidscriteria en aan het "open stadion"-vereiste (zie overwegingen (11) en (12)) is voldaan.
- (11) *Ontvankelijkheidscriteria:* Bij zijn aanvraag om steunverlening volgens de maatregel moet de aanvrager aantonen dat hiermee voldaan wordt aan de criteria omschreven in overweging (6) en dat het nieuwe en gerenoveerde stadion aan de UEFA-criteria³ voldoet. Verder moet worden bewezen dat er daadwerkelijk nood is aan de bouw/renovatie van het stadion rekening houdend met de spreiding over Vlaanderen en dat de steun noodzakelijk is om het financiële plan te realiseren (uitleg moet worden verschaft met name over het budget, het aandeel en de voorwaarden met betrekking tot het aangetrokken vreemde vermogen, de omvang van de eigen investeringen die de aanvrager draagt, de redenen waarom de financiering van het project niet kan worden gerealiseerd op andere manieren dan met de subsidie). Voorts moet uit het businessplan van de aanvrager blijken dat (rekening houdend met de maximale steunbedragen en -intensiteit onder de maatregel zoals beschreven in overweging (14)) de intensiteit van alle gecumuleerde steun voor het project 70 %⁴ niet overschrijdt. Ten slotte moet de eigenaar van het stadion (een plaatselijk bestuur of een club) zich ertoe verbinden het stadion occasioneel te verhuren aan andere clubs die daarvan gebruik willen maken (bv. voor occasionele Europese wedstrijden). Uit het financiële plan moet blijken dat de voorwaarden voor toegang en gebruik van het stadion voor derden transparant en niet-discriminerend zijn en er moet worden bewezen dat de huur van het stadion (door de voetbalclub en/of andere professionele gebruikers die het stadion occasioneel huren) vergelijkbaar is met een benchmarkprijs die de Vlaamse regering vaststelt, rekening houdend met de huurprijs van vergelijkbare infrastructuur en met de reële kosten (afschrijving en operationele kosten).

² Oppericht in 2012 als opvolger van "Open Stadion" met als taak het Belgische voetbal in zijn sociaal engagement en in de communicatie hierover te stimuleren. De Foundation biedt hiertoe kennis en steun, ontwikkelt projecten, communiceert en mobiliseert.

³ UEFA-categorie 3 voor clubs in tweede liga en UEFA-categorie 4 voor clubs in eerste liga in het seizoen 2013-2014.

⁴ De in deze regeling toegekende steun kan worden verminderd om te voldoen aan dit maximum van 70 %.

- (12) Voorstellen die aan de ontvankelijkheidscriteria voldoen, worden *gerangschikt* op basis van de volgende criteria en punten:

<p>1. Maatschappelijke return van het stadion, waarbij de multifunctionele inzet van het stadion alsmede de inzet als "open stadion" moet worden aangetoond. Het stadion moet voor de maatschappij een meerwaarde betekenen en volop benut worden als "ontmoetingsplaats". Dit criterium wordt onderverdeeld in de volgende 3 subcriteria:</p>	60 p.
<p>1.1. <i>Meerjarenplan:</i> een beschrijving van de manier waarop de infrastructuur zal worden gebruikt voor bredere maatschappelijke doeleinden (maatschappelijke return van het stadion), waarbij samenwerking tussen de club en de stad als een pluspunt zal worden beschouwd.</p> <p>1.2. <i>Programmatie:</i> beschrijving van de manier waarop het meerjarenplan effectief wordt omgezet in concrete acties, met centrale aandacht voor de buurt waar het stadion gelegen is, de supporters en andere belanghebbenden uit de desbetreffende stad of gemeente. Belangrijk hierbij is ook de communicatie die hieromtrent wordt gevoerd.</p> <p>1.3. <i>Mate van infrastructuurbenutting door een ruime doelgroep</i> (toegankelijkheid, onder andere voor personen met een handicap, senioren, gezinnen met kinderen, enz.). Voorbeelden hiervan zijn het aanbieden van sociale tarieven, het aanbieden van activiteiten aan het publiek⁵, het organiseren van jeugdwerking in het stadion en van andere sportactiviteiten of culturele evenementen.</p>	
<p>2. De voetafdruk van het stadion: aandacht voor duurzaamheid (bv. afvalbeleid), mobiliteit, gezondheid, herbruikbare energie, enz.</p>	5 p.
<p>3. Realiseerbaarheid van het project binnen de voorziene timing op het vlak van ruimtelijke ordening en stedenbouw, mobiliteit, aanwezigheid van de nodige rechtsgrond om de werken uit te voeren, enz.</p>	25 p.
<p>4. Financiële haalbaarheid: de aanvrager heeft een businessplan waarvoor financiële partners zich al gecommitteerd hebben. Uit dit businessplan moet de financiële haalbaarheid van het project, ook op lange termijn, blijken.</p>	10 p.
<p>Totaal:</p>	100 p.

- (13) De projecten worden gerangschikt op basis van de behaalde scores. Een project dat in een van de vier vermelde categorieën niet de helft van het maximumaantal punten haalt, wordt automatisch uitgesloten. Rekening houdend met de omvang van de ingediende dossiers, de rangschikking en de beschikbare middelen (8 miljoen EUR),

⁵ Dit is de zogenoemde "publiekswerking". Het gaat om een reeks activiteiten in het stadion voor supporters, plaatselijke bewoners, verenigingen, scholen, specifieke doelgroepen, enz., die ervoor moeten zorgen dat het bredere publiek binnen in het stadion kan komen. Voorbeelden betreffen gezondheids- en fitheidsprojecten (zoals "leren joggen"), educatieve projecten (zoals begeleiding van kinderen met leerproblemen), integratieprojecten (zoals de Belgische beker voor daklozen), enz.

zullen alleen de best gerangschikte projecten in aanmerking komen voor subsidiëring⁶.

- (14) **Maximaal steunbedrag en maximale steunintensiteit per project:** Steun onder de maatregel bestaat uit een eenmalige subsidie van 10 % van het investeringsbedrag, met een maximum van 2,5 miljoen EUR voor de bouw van nieuwe stadions en 750 duizend EUR voor renovatieprojecten. De steun kan worden gecumuleerd met steun die niet van deze maatregel afkomstig is, maar de maximale steunintensiteit van alle gecumuleerde steun is 70 %. Dit wordt door de Vlaamse regering gecontroleerd (zie overwegingen (11) en (16)). De subsidie wordt uitbetaald op basis van facturen en vorderingsstaten en kan de daadwerkelijke, bewezen kosten niet overschrijden.
- (15) **Rapportage, transparantie en controle:** Het subsidiebesluit wordt onmiddellijk bekendgemaakt via verschillende communicatiekanalen, waaronder minstens de website www.sportvlaanderen.be alsook de website van de begunstigde van de steun. Er wordt uitdrukkelijk vermeld dat beroep tegen het besluit kan worden ingesteld bij de Raad van State.
- (16) Voor een periode van tenminste vijf jaar vanaf ingebruikname van de infrastructuur moeten de begunstigten jaarlijks rapporteren aan de Vlaamse regering (departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media, hierna "departement"), die nagaat of de begunstigde blijft voldoen aan de criteria. Daartoe moet het verslag tenminste beschrijven hoe de bedragen zijn geïnvesteerd, welke maatregelen concreet zijn genomen om het "open stadion"/ multifunctioneel karakter van het stadion te garanderen, hoe en onder welke voorwaarden het stadion (of delen ervan) is (zijn) verhuurd en hoe deze toegang volgens transparante, niet-discriminerende toegangsvoorwaarden en volgens een benchmark in de praktijk wordt gegarandeerd. Het departement kan van de begunstigde voorts meer informatie of bewijs vragen en inspecties ter plaatse verrichten om na te gaan of de verleende steun correct is gebruikt. Ingeval de begunstigde niet of niet langer voldoet aan de ontvankelijkheidscriteria, kan de Vlaamse regering de steun terugvorderen. Daarnaast kunnen boeten worden opgelegd indien andere overeengekomen voorwaarden (bv. selectiecriteria) niet worden nagekomen of indien (bewust) foutieve informatie is verstrekt.
- (17) Alle details van de steunregeling (begunstigde, bedrag, steunintensiteit, toegangs-/verhuurvoorwaarden) moeten maximaal worden verspreid door de begunstigde (website, pers, sociale media, supportersblad, enz.), alsook via de website www.sportvlaanderen.be.

⁶ Indien de beschikbare middelen van 8 miljoen EUR na toekenning van de steun aan de eerst gerangschikte aanvrager niet volledig uitgeput zijn, kunnen de resterende middelen aan andere geselecteerde dossiers worden toegekend, waarbij ernaar gestreefd wordt dat elke subsidie de 10% van het investeringsbedrag zo dicht mogelijk benadert zonder dit percentage ooit te overschrijden.

3. BEOORDELING

3.1. Is er sprake van steun?

- (18) Volgens artikel 107, lid 1, VWEU "*zijn steunmaatregelen van de staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar met de interne markt, voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt*". Om als staatssteun te worden aangemerkt moet een maatregel bijgevolg aan de volgende cumulatieve voorwaarden voldoen: 1) de maatregel moet met staatsmiddelen zijn bekostigd, 2) hij moet ondernemingen een economisch voordeel opleveren, 3) het voordeel moet selectief zijn en de mededinging vervalsen of dreigen te vervalsen, 4) de maatregel moet het intracommunautaire handelsverkeer ongunstig beïnvloeden.

Staatsmiddelen en toerekenbaarheid aan de staat

- (19) De volgens de maatregel te verlenen steun wordt volledig gefinancierd uit staatsmiddelen (begroting van de Vlaamse regering) en kan aan de staat worden toegerekend.

Economisch voordeel voor ondernemingen

- (20) Het Hof heeft de term "onderneming" ruim gedefinieerd en rekent daartoe "*elke eenheid (...) die een economische activiteit uitoefent, ongeacht haar rechtsvorm en de wijze waarop zij wordt gefinancierd*"⁷.
- (21) Volgens de rechtspraak van het Hof⁸ vormt niet alleen de exploitatie en het beheer van een infrastructuur een economische activiteit maar ook de bouw van infrastructuur, die niet kan worden gescheiden van de latere (commerciële) exploitatie. Aangezien de markt voor professionele sport gekenmerkt wordt door een hoge graad van concurrentie met aanzienlijke particuliere en commerciële investeringen, vormt de exploitatie van door een professionele sportclub gebruikte sportinfrastructuur een economische activiteit en valt de financiering daarvan door de staat derhalve onder het toezicht inzake staatssteun⁹.
- (22) Wat de gebruikers van de infrastructuur betreft, moeten voetbalclubs als ondernemingen worden beschouwd voor zover zij economische activiteiten verrichten zoals de verkoop van toegangkaartjes voor sportevenementen, de verkoop van uitzendrechten of het sluiten van sponsoring- of reclamecontracten¹⁰.

⁷ Zaak C-41/90, Höfner en Elser / Macroton, Jurispr. 1991, blz. I-1979, punt 21.

⁸ Zie bij voorbeeld arrest Hof in zaak C-82/01 P, Aéroports de Paris / Commissie, Jurispr. 2002, blz. I-9297; zaak T-196/04 Ryanair Ltd / Commissie, Jurispr. 2008, blz. II-3643, en gevoegde zaken T-443/08 en T-455/08 *Flughafen Leipzig-Halle GmbH en Mitteldeutsche Flughafen AG / Commissie*, en *Freistaat Sachsen e.a. / Commissie*, Jurispr. 2011, blz. II-1311.

⁹ Zie ook de beschikking van de Commissie van 9 november 2011, zaak SA.31722 Hongarije – Ondersteuning van de Hongaarse sport via een stelsel van belastingvoordelen, punt 73.

¹⁰ Zie zaken T-313/02 *Meca-Medina en Majcen / Commissie*, Jurispr. 2004, blz. II-3291, en C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen / Commissie*, Jurispr. 2006, blz. I-6991.

- (23) Dit geldt vanzelfsprekend voor voetbalclubs van de eerste en tweede voetballiga. Er bestaat dus duidelijk een voordeel voor *eigenaars* van stadions die door deze clubs worden gebruikt. De *gebruikers* van de stadions anderzijds kunnen voor zover zij een economische activiteit verrichten, een voordeel genieten indien de prijs die zij voor het gebruik van het stadion betalen, niet overeenstemt met de marktprijs voor dit gebruik¹¹. De maatregel verplicht eigenaars van gesubsidieerde stadions prijzen op basis van een benchmark aan te rekenen wanneer zij het stadion aan professionele gebruikers verhuren. De Vlaamse regering controleert deze (voorgestelde) prijzen zowel vooraf, voordat de steun wordt verleend, als achteraf, in kader van de regelmatige rapportageverplichtingen. Zij vergelijkt de huurprijs met de benchmarks (rekening houdend met de huurprijs voor vergelijkbare infrastructuur en met de afschrijving en operationele kosten, zie overwegingen (11) en (16)). Deze benchmarking is echter niet voldoende nauwkeurig om de Commissie de zekerheid te verschaffen dat gebruikers die een economische activiteit verrichten, voor het gebruik van het stadion altijd prijzen zullen betalen die overeenstemmen met de kosten. Het is dus niet uit te sluiten dat deze gebruikers daar een voordeel uit halen.

Selectiviteit

- (24) De maatregel heeft alleen betrekking op in Vlaanderen of het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest gelegen stadions die gebruikt worden door voetbalclubs van de eerste en tweede liga (zie overweging (6)). De eigenaars van de betrokken stadions genieten derhalve een selectief voordeel in vergelijking met andere stadions die niet voor steun in aanmerking komen (hetzelfde geldt voor de gebruikers van de stadions voor zover het gaat om ondernemingen die geen marktprijs betalen).

(Potentiële) vervalsing van de mededinging

- (25) Wat de vervalsing van de mededinging betreft, zal de tussenkomst van de staat de marktvoorwaarden veranderen aangezien in Vlaanderen of het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest een aantal nieuwe/verbeterde infrastructuren beschikbaar zullen zijn waarmee de exploitanten en de gebruikers van de infrastructuur (met inbegrip van professionele voetbalclubs) voordeel halen uit faciliteiten die niet onder marktvoorwaarden beschikbaar zouden zijn. De maatregel verstoort dan ook de mededinging. Deze exploitanten, de betrokken professionele voetbalclubs en tenminste een aantal andere gebruikers van de nieuwe/gerenoveerde infrastructuur staan in concurrentie met andere ondernemingen.

Invloed op het handelsverkeer

- (26) Competitie tussen professionele voetbalclubs heeft duidelijk een internationale dimensie en vele toernooien hebben een Europese of mondiale dimensie. De maatregel is overigens bedoeld om stadions aan te passen aan UEFA-criteria voor Europese voetbalwedstrijden. De maatregel kan derhalve gevolgen hebben voor de intracommunautaire handel.

¹¹ Niet-professionele gebruikers worden niet aangemerkt als ondernemingen in de zin van artikel 107 VWEU. Het verhuren van een stadion aan dergelijke gebruikers (zelfs beneden de marktprijzen/-voorwaarden) vormt derhalve geen steun.

Conclusie

- (27) Op basis van het voorgaande vormt de maatregel staatssteun in de zin van artikel 107, lid 1, VWEU ten minste voor zover hij voordelen oplevert voor eigenaars van de ondersteunde infrastructuur, voetbalclubs (van de eerste en tweede liga) en andere gebruikers die de stadions huren tegen prijzen die onder de marktvoorwaarden liggen. Derhalve dient de verenigbaarheid van deze steun te worden onderzocht.

3.2. Verenigbaarheid

- (28) Aangezien er geen horizontale of sectorale richtsnoeren voor dit soort steun bestaan, moet de verenigbaarheid van de aangemelde subsidiemaatregel met de EU-staatssteunregels rechtstreeks worden beoordeeld op basis van artikel 107, lid 3, onder c), VWEU, dat bepaalt dat "*steunmaatregelen om de ontwikkeling van bepaalde vormen van economische bedrijvigheid of van bepaalde regionale economieën te vergemakkelijken, mits de voorwaarden waaronder het handelsverkeer plaatsvindt daardoor niet zodanig worden veranderd dat het gemeenschappelijk belang wordt geschaad*" als verenigbaar met de interne markt kunnen worden beschouwd.
- (29) Om te beoordelen of een maatregel verenigbaar is overeenkomstig artikel 107, lid 3, onder c), VWEU verricht de Commissie een afweging van de positieve en negatieve effecten van de steun. Bij deze afweging behandelt de Commissie de volgende vragen:
- (a) heeft de steunmaatregel een duidelijk omschreven doel van gemeenschappelijk belang, met andere woorden wordt met de voorgestelde steun een marktfalen of een andere doelstelling aangepakt?
 - (b) Is de steunmaatregel goed ontworpen om de doelstelling van gemeenschappelijk belang te kunnen verwezenlijken? Met name: (i) is staatssteun een geschikt beleidsinstrument, met andere woorden zijn er geen andere, meer geschikte instrumenten? (ii) heeft de steunmaatregel een stimulerend effect, met andere woorden verandert de steun het gedrag van ondernemingen? (iii) is de steunmaatregel evenredig, met andere woorden kan dezelfde gedragswijziging niet met minder steun worden verkregen?
 - (c) Zijn de vervalsingen van de mededinging en de beïnvloeding van het handelsverkeer zo beperkt dat de balans al met al positief is?
 - (a) *Wordt met de steun een marktfalen of een andere doelstelling van gemeenschappelijk belang aangepakt?*
- (30) De bouw (of de renovatie) van infrastructuur voor sport (voetbal) en het ondersteunen van verschillende soorten activiteiten ten behoeve van het algemene publiek kan worden beschouwd als een zaak waarvoor de overheid verantwoordelijk is ten opzichte van het algemene publiek¹². Zowel in de verklaring van Amsterdam over sport als in artikel 165 VWEU wordt het maatschappelijke belang van sport erkend: "*De Unie draagt bij tot de bevordering van de Europese inzet op sportgebied, rekening houdend met haar specifieke kenmerken, haar op vrijwilligerswerk berustende structuren en haar sociale en educatieve functie.*"

¹² Cfr. beschikking C 4/2008 van de Commissie, Nederland, Investering van de gemeente Rotterdam in het Ahoy-complex, PB L 248 van 22.9.2009, blz. 28, punt 67.

- (31) De Commissie heeft onderstreept¹³ dat de sportsector enorme mogelijkheden biedt om de Europese burgers samen te brengen. Sport heeft een educatieve, sociale, culturele en gezondheidsbevorderende dimensie. Er bestaat in Europa een algemene behoefte aan beter gebruik van het potentieel van sport als instrument voor maatschappelijke inclusie in de beleidsdoelstellingen, acties en programma's van de Europese Unie en de lidstaten.
- (32) Doel van de maatregel is de maatschappelijke (en educatieve) rol van het voetbal hoog op de agenda van professionele voetbalclubs te plaatsen en daarbij verouderde infrastructuur te verbeteren. Het is daarom de bedoeling multifunctionele voetbalstadions tot stand te brengen om ervoor te zorgen dat het professionele voetbal in Vlaanderen/Brusselse Hoofdstedelijke Gewest een hogere "social return" teweegbrengt, en tegelijkertijd de kwaliteit van de stadions die voor professioneel voetbal worden gebruikt, te verbeteren (zie overweging (3) hierboven).
- (33) Bij het rangschikken en selecteren van bouw-/renovatieprojecten die voor steun in aanmerking komen, wordt veel belang¹⁴ gehecht aan de maatschappelijke return van het stadion, nl. het bewijs van het multifunctioneel gebruik van het voetbalstadion voor ruimere maatschappelijke doeleinden, alsmede aan het "open stadion"-karakter ervan. Het stadion moet voor de maatschappij een meerwaarde betekenen en volop benut worden als "ontmoetingsplaats". Ook het gebruik van de infrastructuur door een ruime doelgroep (rekening houdend met onder meer toegankelijkheid, sociale tarieven, organisatie van activiteiten voor scholen, bewoners, verenigingen, specifieke doelgroepen, enz., jeugdactiviteiten of andere sporten of culturele evenementen) en de voetafdruk van het stadion (met betrekking tot duurzaamheid, mobiliteit, gezondheid, hernieuwbare energie, enz.) worden beoordeeld (zie overweging (12) hierboven).
- (34) De maatschappelijke, culturele en educatieve return van het voetbalstadion speelt dus een centrale rol in het besluit of het stadion in aanmerking komt voor steun onder de maatregel. Het algemene publiek zal daarom een belangrijke begunstigde van de maatregel zijn. Derhalve moet de maatregel worden geacht overeen te stemmen met een doelstelling van gemeenschappelijk belang.
- (b) *Is de steunmaatregel goed ontworpen om de doelstelling van gemeenschappelijk belang te kunnen verwezenlijken?*
- (35) Met betrekking tot de vraag of het steuninstrument in deze zaak *passend* is en een *stimulerend effect* heeft, stelt België dat de meeste van zijn voetbalstadions verouderd zijn en niet kunnen worden gerenoveerd zonder financiële steun van de regering. Financiële instellingen zouden meer geneigd zijn een lening te verstrekken indien de regering een (klein) gedeelte van de investeringskosten op zich neemt (zie overwegingen (4) en (5) hierboven).

¹³ Werkdocument van de diensten van de Commissie over de EU en sport: Achtergrond en context: begeleidend document bij het Witboek sport (COM (2007) 391 definitief).

¹⁴ 60 van de 100 evaluatiepunten (zie overweging (11) hierboven).

- (36) Steunaanvragers moeten bovendien specifiek bewijzen dat er nood bestaat aan nieuwe infrastructuur/renovatie daarvan (rekening houdend met de spreiding, om duplicering van infrastructuur te vermijden) en dat de steun noodzakelijk is en een stimulerend effect heeft, onder meer omdat het niet mogelijk is het project te financieren zonder de steun (zie overweging (11) hierboven). Met deze aspecten wordt rekening gehouden in de evaluatie en selectie van het voorstel en ingeval de regering het advies van de beoordelingscommissie niet volledig zou volgen, moeten deze aspecten uitdrukkelijk worden vermeld in het steunverleningsbesluit, dat bekendgemaakt wordt en waartegen beroep in rechte kan worden ingesteld (zie overwegingen (10), (11) en (15) hierboven).
- (37) De steunmaatregel is dan ook doelgericht aangezien hij het specifieke probleem van onderinvestering in de voetbalinfrastructuur aanpakt. De overheidsfinanciering van infrastructuur blijft bovendien beperkt tot bestaande (verouderde) of nieuwe infrastructuur waarvoor bewezen is dat de renovatie/bouw niet kan plaatsvinden zonder financiële ondersteuning (zie overweging (11)).
- (38) Steun voor bouw/vernieuwing van stadioninfrastructuur wordt bovendien alleen verleend indien de maatschappelijke return van het voetbalstadion en het "open stadion"-gebruik ervan vaststaat. Het stadion moet een meerwaarde voor de maatschappij betekenen en volop benut worden als ontmoetingsplaats (zie overwegingen (3), (12), punt 1, en (16) hierboven). Zonder dat afbreuk wordt gedaan aan het hoofdoel, namelijk voetbal, moet de gesubsidieerde infrastructuur dus worden opengesteld voor het algemene publiek. Dit zal ervoor zorgen dat een aantal verschillende soorten gebruikers en sectoren de kans krijgen om de gesubsidieerde faciliteiten te benutten.
- (39) Wat de *evenredigheid* van de maatregel betreft, zij vermeld dat deze gefundeerd is op een projectoproep en een selectiemechanisme zoals omschreven in de overwegingen (9) en volgende. Er wordt dus voor gezorgd dat de steun wordt verleend aan geselecteerde projecten met de hoogste maatschappelijke return op de overheidsinvestering en alleen wanneer de noodzaak van de steun vaststaat. De steunintensiteit van elke steun onder de maatregel wordt beperkt tot 10 % van de investering (terwijl de totale steunintensiteit, met inbegrip van elke mogelijke steun buiten de maatregel, 70 % niet mag overschrijden). Het feit dat de steun alleen wordt uitbetaald op basis van facturen en vorderingen, de transparantievereisten en de controlemechanismen en mogelijke sancties (zie overwegingen (14) tot en met (17)) maken overcompensatie tenslotte onmogelijk en zet de begunstigden ertoe aan realistische plannen in te dienen en de subsidie alleen te gebruiken voor gefundeerde behoeften. Voor zover de steun ook de gebruikers van de stadions ten goede komt, moeten de benchmarkvereisten ervoor zorgen dat de steun beperkt blijft.
- (c) *Is de vervalsing van de mededinging en de beïnvloeding van het handelsverkeer zo beperkt dat de balans al met al positief is?*
- (40) Het gevaar voor verdringing van particuliere investeringen blijft beperkt omdat de maatregel voorschrijft dat de noodzaak van het stadion (ook rekening houdend met de spreiding, namelijk het vermijden van duplicering/overcapaciteit) bewezen moeten worden. De steun kan worden teruggevorderd indien niet aan deze voorwaarde wordt voldaan (zie overwegingen (11) en (16)).

- (41) Voorts is een hoge graad van transparantie voorgeschreven (zie overwegingen (15) en (17)) om de financiële verantwoordingsplicht te versterken en derden (waaronder concurrenten) de mogelijkheid te bieden na te gaan of de steun gerechtvaardigd was en aan de voorwaarden voldaan was. Ten slotte heeft België verklaard dat de voetbalclubs in de meeste gevallen niet eigenaar van de betrokken infrastructuur zijn en een prijs zullen moeten betalen voor het gebruik van de infrastructuur die overeenkomstig een benchmark is bepaald (zie overweging (11)). Daarom kan een deel van het voordeel waarvan zij zouden genieten worden ontnomen in de vorm van hogere huurgelden. Daarnaast zal dit prijsmechanisme (benchmarking) vervalsing van de concurrentie ten aanzien van voetbalinfrastructuur die in particulier eigendom is of door particulieren gefinancierd wordt beperken¹⁵. De steunmaatregel heeft derhalve geen zodanige invloed op het handelsverkeer tussen de lidstaten dat hij strijdig zou zijn met het algemene belang.

3.3. Conclusie

- (42) Overeenkomstig artikel 107, lid 3, onder c), VWEU past de overheidsfinanciering voor de bouw/renovatie van voetbalstadions overeenkomstig de steunmaatregel in een streven naar erkende doelstellingen van algemeen belang, is zij noodzakelijk en evenredig en heeft zij geen zodanige invloed op het handelsverkeer en de mededinging tussen de lidstaten dat zij strijdig zou zijn met het algemene belang.

4. CONCLUSIE

- (43) De Commissie heeft dienovereenkomstig besloten geen bezwaar te maken tegen de maatregel omdat de steunregeling voor de bouw en renovatie van voetbalstadions in het Vlaamse en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest verenigbaar is met de interne markt overeenkomstig artikel 107, lid 3, onder c), van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

¹⁵ Het zal ook concurrentievervalsing beperken ten aanzien van ondernemingen die in concurrentie staan met andere professionele gebruikers die het stadion (of delen ervan) occasioneel huren. Vermeld zij ook dat deze andere professionele gebruikers, doordat zij een marktconforme prijs voor dit gebruik betalen, geen enkele steun genieten.

- (44) Ingeval deze brief vertrouwelijke gegevens mocht bevatten die niet mogen worden bekendgemaakt, wordt u verzocht de Commissie daarvan binnen vijftien werkdagen vanaf de ontvangst van dit schrijven in kennis te stellen. Ontvangt de Commissie binnen de vastgestelde termijn geen met redenen omkleed verzoek, dan neemt zij aan dat u instemt met mededeling aan derden en bekendmaking van de volledige tekst van dit schrijven in de authentieke taal op de volgende internetsite: <http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/index.cfm>.

Dit verzoek dient per geëncrypteerde e-mail te worden gezonden aan stateaidgreffe@ec.europa.eu of bij faxbericht te worden gericht aan:

Europese Commissie
Directoraat-generaal Concurrentie
Griffie Staatssteun
1049 Brussel
België
Faxnr. (+32-2) 2 29 61242.

Met bijzondere hoogachting,

Voor de Commissie

Joaquín ALMUNIA
Vicevoorzitter